

№ 35 (340)
Верасень 2010 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

👉 **Дата: 65-годдзе
Купалаўскага музея –** *стар. 3*

👉 **Наша гісторыя:
«Лягішынская справа» –** *стар. 4*

👉 **Майстры: бярозаўскія
мастакі –** *стар. 6*

Фотаздымкі Наталі КУПРЭВІЧ

Беларусь – краіна старажытнай кніжнай культуры. Першая бібліятэка адкрылася ў 1066 годзе ў полацкім Сафійскім саборы. Першыя пісьмовыя звесткі аб прыватных бібліятэках датуюцца канцом XV – пачаткам XVI стагоддзяў.

Сённяшнія бібліятэкары – яшчэ і прадаўжальнікі традыцыяў народных рамёстваў. Аліна Іванаўна БУГАЙ з Зэльвы – удзельніца гуртка «Беларуская саломка».

Разважанні аб значэнні тапанімічнага аспекту

Вельмі ўразіў мяне артыкул супрацоўніка жлобінскай райгазеты «Новы дзень» і краязнаўцы Мікалая Шуканава «“Дуброва” ці “Дубрава”. Па слядах адной літары», змешчаны ў № 29 «Краязнаўчай газеты». Ён выказаў занепакоенасць тым, што справдвечная назва «Дуброва» была змененая на «Дубрава». Мяне вельмі зацікавіў гэты факт, бо ў свой час не аднойчы пісаў пра недакладныя і дзікунскія змены беларускіх тапонімаў на іншамоўныя, якія адбываліся цягам нашай многавекавой гісторыі пад уплывам кіроўнага ў нашай краіне іншамоўнага чынавенства.

Некалькі гадоў таму я неаднаразова гутарыў з доктарам навук у галіне філалогіі В.П. Лемцюговавай, пад кіраўніцтвам якой у той час праводзілася праца па ўдакладненні геаграфічных назваў Беларусі. Галоўнай задачай навукоўцаў было выяўленне і фіксацыя гістарычных назваў, уласцівых для беларускай мовы. Яна вельмі абуралася тым, што ўлады на ўзроўні рай- і сельсаветаў, якія запаўнялі апытальныя лісты, не толькі не ўлічвалі мясцовае вымаўленне, але і поўнасьцю яго ігнаравалі. У некаторых выпадках яны былі катэгарычна супраць тых назваў, якія ўжываліся карэнным насельніцтвам.

Аб чым гэта сведчыць? Па-першае мы назіраем працэс паступовага знішчэння ў вывучэнні і ўжыванні роднай мовы на ўсіх узроўнях – ад дзіцячых садкоў і да вышэйшых навучальных устаноў. А што казаць, калі чынавенства ўсіх катэгорыяў, якое кіруе рознымі галінамі ў раёнах, абласцях і гарадах з запалоханымі вачыма глядзіць на цябе, калі ты звяртаешся да іх на роднай мове? Пераважная большасць з іх – дзеці бацькоў, роднай мовай якіх была беларуская. Яны з малаком маці сілкаваліся роднай гаворкай, роднымі слоўцамі. Упэўнены, што кожнаму з іх дарагая памяць пра маці і бацьку, якія іх песцілі і расцілі. Безумоўна, што дзеці ў думках і ў сваёй памяці захоўваюць галасы бацькоў, якія размаўлялі на роднай, беларускай мове. Дык чаго ж чыноўнікам так баяцца роднай мовы?

(Заканчэнне на стар. 3)

Мінск адзначыў Дзень горада

У рамках святкавання Дня горада каля Палацу спорту працавала выстаўка-кірмаш народнай творчасці «Горад майстроў». Рамеснікі з розных куткоў краіны прывезлі зробленыя сваімі рукамі цуды – любуйцеся, пытайцеся, купляйце, фатаграфуйце на памяць!

Пад звонкія ўдары кавальскага молату, пад меладычную песню керамічных свістулук і сучасную музыку з дынамікаў мінчукі і госці з іншых гарадоў Беларусі і з замежжа выбіралі гліняныя збанкі, плеченыя з лазы кошыкі, сала-

мяныя кветкі, берасцяныя скрыначкі, драўляныя лыжкі, паштоўкі-выцінанкі, прымяралі валёнкі і вязаныя шапачкі – кожны на свой густ.

Чаго не было толькі на гэтым свяце чалавечага таленту! Карціны на палатне і шкле, на бяросце і дрэве, з бісеру і саломкі, пано з натуральнага пяра і керамікі – у якой краме знойдзеце вы такія багаты выбар! Сэрцы не толькі дзяцей, але і дарослых заваявалі звяркі і чалавечкі, часам шаржавыя, зробленыя з керамікі і марскіх ракавак. А дзе можна было знайсці лепшыя падарункі сябрам, як не на «Кірмашы рамёстваў»?

Многія майстры і пад час кірмашу не гублялі дарэмна часу: хто вязаў, хто плёў з лазы. Паглядзець на працу каваля наогул сабраўся натоўп. Майстравітыя беларускія рамеснікі ахвотна адказвалі на пытанні цікаўных пакупнікоў і проста глядачоў, прымалі заказы.

Хто патрапіў у тую вераснёўскую суботу на «Горад майстроў», думаю, надоўга запомняць свята. Каму не пашчасціла – не хвалойцеся. Калі ўважліва сачыць за прэсай, то не прапусціце наступны «Кірмаш рамёстваў». Добры настрой гарантуецца!

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

(Працяг тэмы – на стар. 2)

(Заканчэнне.

Пачатак на стар. 1)

Іх працы запамінаюцца з першага погляду, паляпшаюць настрой, наводзяць на светлыя думкі. А майстры проста зачароўваюць сваім талентам. Глядзіш на іх працы і з гонарам думаеш: «Вось якія адораныя людзі жывуць на беларускай зямлі». Яны, народныя ўмельцы Беларусі, здольныя «ажывіць» любы прыродны матэрыял: перайвасобіць пук саломы ці кавалак гліны, дрэва, бяроству ў сапраўдны цуд.

Сяргей Мікалаевіч КАКШЫНСКІ адметны сваімі «кера-

Сяргей Какшинский

Керамічная казка

Шпацыр па «Горадзе майстроў»

мічнымі шаржамі»: дзядкі і бабулькі, козы, жабкі, нават аўтамабілі – усе добрыя, смешныя, ды з характарам, кожны са сваім, непаўторным. Сяргей Мікалаевіч працуе «ў кераміцы» ўжо больш за 25 гадоў. Пачынаў ён з разьбярства па дрэве. Пэўна, паўплываў на ўнука дзед, які таксама працаваў з дрэвам, а таксама меў сваю кузню. Але Сяргей Мікалаевіч спыніўся на кераміцы. На маё пытанне, чаму такі выбар, адказаў:

– Хутчэй бачны вынік працы. Гадзіна-паўтары – і выраб гатовы. Застаецца толькі абпаліць, высушыць, пафарбаваць, калі трэба. Ды і магчымасць ў кераміцы большыя: рэчы маюць аб'ём, можна вылепіць найтанчэйшыя дэталі.

Але хутка – не значыць лёгка! Тэхніка, у якой працуе Сяргей Мікалаевіч, называецца дробная пластыка. Вельмі мала майстроў працуюць у такой тэхніцы.

– А вучні ёсць?

– Прадаўжальнікаў рамяства пакуль няма. Нават мае дзеці не хочуць гэтым займацца – працаёмкая справа. Але гурток керамікі вяду, і дзецям падабаецца лепка.

– Адкуль бераце вобразы? – пытаюся, глядзячы на белую казу з задуменна-сур'ёзнай мыскай і на вясёлую «рухавую» бабулю калія.

– З жыцця. Я сам з сельскай мясцовасці, і героі мае жывуць побач са мной.

Перыядычна выязджае Сяргей Мікалаевіч на такія святыя як Дзень горада ў Мінску, першым пачаў прывозіць свае творы на «Славянскі базар» у Віцебск, цяпер збіраецца на «Дажынкі» ў Ліду. І ў кожным горадзе майстру робяць заказы.

– Адзін прыватны прадпрымальнік загадаў пано з усімі сваімі роднымі і сябрамі. І я запісваў, што там павінна быць: якое адзенне, якія рукі, куды павярнуць галаву.

А вось свае планы Сяргей Мікалаевіч у асноўным рэалізаваў. Галоўнае цяпер – пашыраць асартымент.

– Праўда, хачу паспрабаваць зрабіць маналітную скульптуру, – расказвае, – але ўсё часу не хапае.

Працы беларускага ўмельцы ёсць нават у Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь і ў Гродзенскім музеі, але з ранняй творчасці. Тых, хто зацікавіўся, Сяргей Мікалаевіч запрашае на свой сайт. Проста набярыце ў пошукавіку «Кераміка. Какшинский С.Н.» і любуйцеся керамічнымі цудамі.

Людміла Мікалаеўна БУТНЕВА з Мазыра таксама займаецца керамікай. Але яна вырабляе беларускія печкі, дамкі, падворкі – нібыта сапраўдныя. А часам атрымліваюцца нейкія чароўныя хаткі з беларускімі матывамі. Калі ж на сцяну павесіць пано ці гліняную дашчэчку з адбіткам лістка або травы, то можна доўга любвацца – вачэй не адарваць.

Займаецца керамікай Людміла Мікалаеўна ўжо 8 гадоў. І прызнаецца: вучылася ўсяму сама, а па спецыяльнасці – будаўнік. Аказваецца, пачаў керамічную творчасць муж (былы ваенны) з напарнікам. Людміла Мікалаеўна прыгледзелася да іх працы і сэрцам адчула – гэта яе. З тых часоў і пайшло: муж у асноўным вырабляе формы, а Людміла Мікалаеўна лепіць.

– Мне падабаецца тое, што ў мяне атрымліваецца. І падабаецца

Людміла Бутнева

ца, што можна вылепіць падрабязна, да самых дробных дэталей. Але рабіць гэта трэба адначасова хутка і ахайна. Гліна спешкі не любіць, а засыхае хутка, аддаўшы вільгаць рукам.

А вось дома ў Людмілы Мікалаеўны, як ні дзіўна, яе працаў няма.

– Часам думаю: так прыгожа атрымалася, трэба сабе пакінуць. Але – у асноўным робім на продаж. Ці часам прыдуць сяброўкі, знаёмыя, захапляюцца працамі. Нічога не магу з сабою зрабіць – дару.

– Усё ж павінна быць любоў да справы, – разважае Людміла Мікалаеўна. – Вось прыходзяць, бывае, да нас дзяўчынкі пасля вучылішча на практыку, ды не ўсіх гліна слухаецца. А вучняў браць няма калі. Цяпер майстэрня будоўца, ды часу не хапае. Гэта ж для мяне і асноўны заробак.

Попыт на керамічную казку Людмілы Мікалаеўны вялікі: набываюць і некаторыя беларускія крамы, і ў Расію заказваюць. Ухваляюць яе творчасць замежнікі, шмат робяць заказаў. Папулярныя сёння вазонніцы для кветак. А немцы, напрыклад, з большай ахвотай бяруць беларускія хаткі і печкі.

Дзякуй вам, майстры Беларусі, за вашу працу. Пспеху, натхнення, свежых ідэяў і новых магчымасцяў.

Юлія ЛАЎРАНКОВА,
студэнтка Інстытута
журналістыкі БДУ

Фота аўтара

Шчырукевич Ярашэвіч

Ф.С.П-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету 63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць камплектаў

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА

на газету

63320

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	_____ руб.	

на 200 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Падпісацца на нашу газету
можна з любога месяца

Індывідуальная падпіска

1 месяц
3 месяцы
6 месяцаў

Індэкс 63320

4 500 руб.
13 650 руб.
27 300 руб.

Ведамасная падпіска

1 месяц
3 месяцы
6 месяцаў

Індэкс 633202

4 725 руб.
14 175 руб.
28 350 руб.

Прынагодныя думкі

Якімі нас пабачылі бельгійцы?

«Краязнаўчая газета» ўжо раскажвала аб прадстаўленай у мінскім Доме дружбы экспазіцыі працаў бельгійскіх фатографу Ёхіма Дэвідэ і Ёлін Вандэн-бруле.

Выстаўка прывабіла тым, што цікава было даведацца, што трапіла ў аб'ектывы еўрапейскіх падарожнікаў на нашай зямлі і ацаніць мастацкі ўзровень іх твораў. На жаль, уражанні ад убачанага вельмі сумныя і нават выклікаюць у душы крыўду і абуранасць. Пасля прагляду фотаздымкаў і каментарыяў да іх ствараецца меркаванне аб прымітыўнасці мыслення нашай моладзі: «дзяўчынкі апра-наюцца толькі ў ружовае», «мяжа летуценняў юнакоў – аўтамабіль» і прыхільнасць да алкаголю. Не ўбачылі бельгійскія фатографы ні нацыянальных, ні гістарычных адметнасцяў нашай краіны, ні непаўторнай прыгажосці прыроды, ні сучаснай архітэктуры і дасягненняў.

Замежны глядач гэтых здымкаў, які не бываў на нашай зямлі, уявіць яе як краіну перыяду шасцідзiesiąтых гадоў СССР. Пра мастацкі ўзровень беларускага матэрыялу таксама казаць не даводзіцца. Таму агульнае ўражанне ад выстаўкі такое, што матэрыял для яе падабраны тэндэнцыйны і аднабаковы.

Усё гэта наводзіць на думкі пра тое, што нам трэба актыўней прадстаўляць за мяжой рознабаковую інфармацыю пра сваю дзяржаву, пра яе гісторыю, культуру, краявіды і сучасныя дасягненні.

Кав. ЦВІК

P.S. Прапаную глянуць на дзве пабачаныя гасцямі сцэнкі...

«Беларускія дзяўчынкі апра-наюцца толькі ў ружовае»

«Здыміце нас, калі ласка!»

Разважанні аб значэнні тапанімічнага аспекту

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Верагодна, лічаць, што лепш яе забыць, таму што можна і пасады пазбавіцца. Каманды зверну на ўжыванне роднай мовы няма! Пасада больш прываблівае, чым адчуванне свайго гонару за радзіму і мову? Усё гэта праявы рабскай псіхалогіі. Думаю, што бацькі, якія выгадавалі Яську ці Іванку, не марылі аб тым, каб іх дзеці выраслі халуямі. Але ж атрымліваецца менавіта так! Ад гэтага нікуды не дзенешся. У глыбінях сваёй душы чыноўнік усё гэта разумее. Аднак, сям'ю трэба карміць, дзяцей гадаваць. І якімі дзеці вырастуць, глядзячы на тое, як іх бацькі прагінаюцца ў рабалецтве і пастаяннай баязлівасці? Думаю, што лёс такіх дзетак будзе незайздросны. Але спынімся на гэтай сумнай частцы і пяройдзем да разгляду сапраўднасці і гістарычнасці назвы «Дуброва».

Якая назва правільная: «Дуброва» ці «Дубрава»? На беларускім Падняпроўі ёсць вёскі з назвамі «Дуброва» і «Дубрава». Яны зафіксаваныя ў слоўніках Я.І. Рапановіча. Але гэты даследчык фіксаваў тыя назвы, якія ён атрымліваў пад час сваіх экспедыцый, або з раённай прэсы. Вядома, што рэдактары газет парознаму маглі перадаваць тую ці іншую назву населенага пункта. Усё залежала ад яго кампетэнтнасці і нацыянальнасці. Не беларус не зможа правільна ўспрыняць і перадаць пісьмова назву, калі добра не вывучыць мову. Да таго ж, у савецкі час не праводзіліся грунтоўныя даследаванні па ўдакладненні і картаграфаванні беларускіх геаграфічных назваў. Таму ў многія выданні пераходзілі тыя ці іншыя неправераныя і недастаткова вывучаныя сведчанні. Лічу, што ў многіх выпадках неабходна звяртацца да старажытных дакументаў. Прыкладам, горад Дуброўна, раённы цэнтр у Віцебскай вобласці, які месціцца на беразе Дняпра. Старажытнае паселішча, якое і ў сярэдневяковых дакументах сустракаецца з такой жа назвай.

Для беларускага вымаўлення характэрнае ўжыванне «дуброва». Толькі ў рускай паэтычнай творчасці і народнай гаворцы ўжываюцца словы «дубрава», «дубравушка». Ці не ад рускамоўнага багажу і з'явілася гэтая «Дубрава» ў мясцовага чынавенства Жлобіншчыны? Верагодней за ўсё, так і адбылося. І гэта яскрава сведчыць аб тым, што нашая мова паступова саступае замежнай у выніку фактычнага знішчэння вывучэння роднай мовы ў школах і ВНУ, а потым і выкарыстанні на вытворчасці. Так паступова і сціраецца грань паміж «мы беларусы» і «мы расіяне». Так паўзуча, ціхай сапай спачатку моўна, а потым і палітычна знікае незалежнасць Беларусі. За-стаецца толькі вельмі добра падумаць, да чаго мы імкнемся. Жадаем жыць у сваім добраўпарадкаваным, невялікім, але ўтульным і чыста прыбраным родным доме, ці ў вэрхале камуналак? Найноўшая гісторыя паказвае на імкненне амаль усіх нацыяў і нацыянальнасцяў жыць у сваім доме, гаварыць на роднай мове, але ў саюзе з іншымі народамі, у добрасуседстве палітычным і эканамічным – вось што становіцца галоўным на сённяшні час і на будучыню.

А як з назвамі беларускіх вёсак, такіх як Дуброва? Ці не з гэтага пачынаецца нашая картаграфічная, дэмаркацыйная і, урэшце, сапраўдная незалежнасць? Узгадаю, што гісторыя неаднаразова дае прыклады, як рымская, брытанская і шэраг іншых імперыяў пачыналі з перайменаванняў паселішчаў, каб спачатку выцерці ў падняволеных народаў памяць аб сваёй моўнай спадчыне, а завяршалі іх поўнай асіміляцыяй. Так дзякуючы імперскім памкненням сыходзілі ў нябыт многія народы Еўропы. Гісторыя, на жаль, у многім паўтараецца...

Адкажыце, добрыя людцы, як нам дзейнічаць і як паводзіць сябе надалей?!

Пятро РУСАЎ, гісторык, краязнаўца

Юбілей Купалаўскага музея

Неўзабаве Купалаўскі музей адзначыць 65-годдзе з дня свайго стварэння.

Упершыню Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы расчыніў свае дзверы 25 верасня 1945 года. Яго заснавальніца і першы дырэктар – жонка паэта Уладзіслава Францаўна Луцэвіч – прыклала шмат намаганняў па зборы музейных прадметаў для яго экспазіцыяў і ўшанаванні памяці класіка. Праца ўскладнялася тым, што Купалаўскі дом «пад таполямі» згарэў у першыя дні вайны і ў ім загінула бібліятэка паэта, архіў, яго рукапісы і каштоўныя асабі-

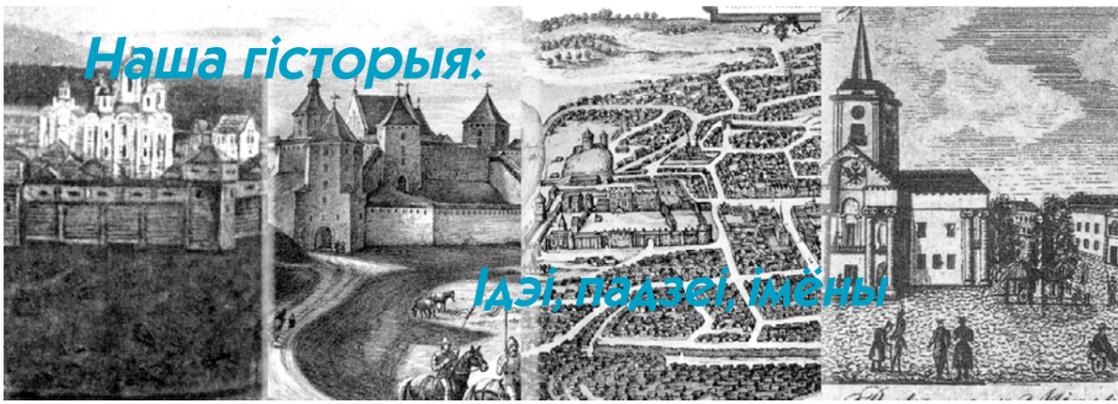
стыя рэчы. Дзякуючы нястомнай карпатлівай працы Уладзіслава Францаўна, а таксама старанням усіх былых і сучасных супрацоўнікаў музея, сёння музейныя фонды налічваюць больш за 40 тыс. дакументаў, якія звязаныя з жыццём і дзейнасцю паэта, а таксама больш за 1 тыс. мастацкіх твораў, прысвечаных Янку Купалу.

Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы мае свае філіялы ў Ляўках, Акопах, Вязынцы і Яхімаўшчыне. А за межамі Беларусі музей-кватэра Песняра існуе ў Татарстане – у Пячышчах. Дарэчы, сёлета вялікая выстаўка Купалаўскага музея «Малюся я небу, зямлі і прасторы» адкрылася 26 жніўня ў Маскве ў Дзяржаўным Музеі імя А.С. Пушкіна. Экспазіцыя складаецца з двух раздзелаў: мастацкага і літаратурна-дакументальнага. Асобна прадстаўленыя матэрыялы пра апошнія дні жыцця Я. Купалы ў Маскве і яго трагічную смерць. Прадоўжыцца яна да 26 верасня.

На юбілейнай выстаўцы, што будзе адкрытая ў літаратурным музеі Янкі Купалы і названая радком з твора пісьменніка «Глянуць будучыні ў вочы», наведнікі пабачаць арыгінальныя ўнікальныя экспанаты: рукапісы, фотаздымкі, аўтаграфы і іншыя дакументы.

Кв. ПАПАРАЦЬ

На фота аўтара: сённяшнія супрацоўнікі Купалаўскага дома

Першая пісьмовая згадка пра Лагішын адносіцца да 1552 г., калі паселішча згадваецца ў «Пісцовай кнізе Пінскага княства», як «Востраў на Лагішыншчыне» Берасцейскага ваяводства ў ВКЛ.

Польскі кароль Уладзіслаў IV у 1643 г. дае мястэчку Лагішын Магдэбургскае права з усімі вольнасцямі, якімі карысталіся многія гарады ВКЛ. Адпаведнай граматай былі вызначаныя і зямельныя ўладанні мястэчка. Лагішынскія мяшчане ў вечным валоданні мелі ворыва (землі тыя – пясок сярод балота) з невялікай платай у каралеўскую казну (дарэчы, гэты прывілей быў адзін з нямногіх на тэрыторыі ВКЛ). Мястэчка мела свой герб «Воўк на ласіных нагах».

У верасні 1771 г. праз Лагішын праходзіў А.В. Сувораў, які прыбыў у наш край

Спаса-Прабражэнская царква (1892 г.)

Зямельны бунт

Да 135-годдзя «Лагішынскай справы»

па загадзе рускай імператрыцы Кацярыны II для задушэння канфедэратаў. У гэты час Расія і Прусія выступілі з праектам ураўноўвання ў правах хрысціянскаў-некатолікаў з католікамі. Але знайшліся гэтаму праціўнікі – каталіцкая шляхта. Яны стварылі г. зв. Барскую канфедэрацыю. Кацярына II сілай «сувораўскіх багатыроў» разграміла канфедэратаў, што садзейнічала першаму падзелу (1772 г.) Рэчы Паспалітай.

Па другім падзеле Рэчы Паспалітай (1793 г.) Лагішын быў падзелены гарадскіх вольнасцяў. Зямлю, праўда, пакінулі ў валоданні мяшчанамі. А праз амаль трыццаць гадоў, у 1828 г., Расійскі ўрад пацвердзіў зямельныя правы лагішынцаў, атрыманых імі ад караля Уладзіслава.

Да гэтага часу ў Лагішыне ўжо дзейнічаў касцёл (пабудаваны ў 1634 г.). Пры ім была ўтвораная іезуіцкая місія, пры якой уз-

ніклі бясплатны шпіталь і аптэка. Былі гандлёвыя рады. Праводзіліся два двухтыднёвыя гадавыя кірмашы. У прыгарадзе меўся ветраны млын, працавала маслабойня, гар-

Петрапалаўскі касцёл, пабудаваны на месцы старога касцёла ў пач. XX ст.

барны цэх. У 1772 г. у Лагішыне пачалі будаваць Прачысценскую царкву (грэка-каталіцкую), якая згарэла ў 1872 годзе.

Пасля трэцяга падзелу Рэчы Паспалітай (1795 г.) 2260 жыхароў Лагішына (з 2800) «прымаюць» праваслаўе. Зразумела, без прымусу не абыйшлося. А тыя, хто застаўся каталікамі, упарта адстойвалі свае рэлігійныя

традыцыі, таму касцёл расійскія ўлады зачынілі толькі ў 1863 г., дакладней – перарабілі яго на праваслаўную царкву.

У другой палове XIX ст. Лагішын становіцца вядомым амаль па ўсёй Расіі ў сувязі з гэтак званай «лагішынскай справай». Пра-

ралам Лашкаровым. Бунт задушылі, і пасля гэтага тры дні ўсіх лагішынцаў секлі розгамі. Пяць галоўных зачыншчыкаў этапам саслалі ў Сібір, 20 чалавек асудзілі на 12 гадоў катаржных працаў. Мяшчанам прысудзілі выплаціць у казну больш за 5 тыс. руб. кантрыбуцыі.

Але лагішынцы не здаваліся. Яны нанялі адваката (у мяшчанамі быў і заступнік, нейкі

Герб Лагішына

гэта пісала і расійская, і замежная прэса. У 1865 г. мінскі губернатар Токараў пры дапамозе начальніка мінскай губернскай люстрацыйнай камісіі прыпісвае лагішынскую ворыўную зямлю ў казну – а гэта 131 валока (2755 га). А праз амаль дзесяць гадоў быў аддадзены загад, які даваў права губернатару Токараву «за заслугі» ўсю ворыўную зямлю выкупіць за 14 тыс. руб., з выплатай цягам 20 гадоў.

Аднак лагішынскія мяшчане зямлю аддаваць не збіраліся. Пачалі падаваць ва ўсе інстанцыі скаргі, у тым ліку і губернатару. Але адказу не было. І толькі ў 1874 г. ўлады забаранілі карыстацца зямлёй, пасля чаго пачаліся хваляванні, якія перараслі ў бунт. Пралілася кроў... Улады накіравалі ў Лагішын з Пінска 50 узброеных паліцэйскіх на конях. Але яны не змаглі ўціхамірыць бунтаўшчыкоў, якіх было больш за тысячу.

У 1875 годзе Міністэрства ўнутраных справаў выслала ў Лагішын два батальёны пяхоты і сотню казакоў на чале з гене-

Уладзіслаў Галендскі) і падалі скаргі ў Пецярбург. Было гэта ў 1875 годзе. Урэшце 23 красавіка 1876 г. купчая губернатара Токарава была адмененая, а ўсе даўнія правы лагішынцаў былі пацверджаныя.

Пройдзе яшчэ не адзін год, пакуль з катаргі і Сібіры вернуцца зачыншчыкі бунту і будучыя пакараныя сапраўдныя вінаватыя ў тых падзеях: губернатар Токараў і генерал Лашкароў былі вызвалены ад пасадаў без права працаваць на дзяржаўнай службе. Лагішынцам вярнулі іх зямлю, вярнулі і выплаты ў казну, а таксама матэрыяльныя затраты на вядзенне судовых справаў.

Гэтымі землямі лагішынцы карысталіся да сярэдзіны мінулага стагоддзя – да пачатку калектывізацыі.

Ніна МАРЧУК,
г. Кобрын,
кразнаўца

ЖЫВОЕ СВЕДЧАННЕ МІНУЛАГА ЧАСУ

чынная вайна – усё гэта не проста структурныя элементы агульнай гісторыі вялікай краіны, а асабістая гісторыя маёй сям’і.

Увогуле, вылучаецца цэлая навука, якая займаецца даследаваннем паходжання прозвішчаў, мянушак, геаграфічнага распаўсюджвання роду, яго ролі і месца ў гісторыі. Назва гэтай навукі – антрапаніміка.

Прозвішча ёсць у кожнага чалавека, аднак, не кожны задумваецца пра яго ўзрост і гісторыю.

Многія ўспрымаюць прозвішча толькі як дадзенае. А між іншым, яшчэ ў сярэдзіне XIX ст. большасць беларусаў не мелі прозвішчаў. Акрамя імёнаў у нашых продкаў былі імя-па-бацьку і мянушкі, якія замянялі яго. Яшчэ з самага дзяцінства майго бацьку цікавіла гісторыя ўзнікнення іх сямейнай мянушкі Шаўлікі. Самым старым вядомым прадстаўніком роду Відук з’яўляецца мой прапрапрадзед Павел, які прыйшоў у Мітрані з вёскі Шаўлічы. З таго часу мінула шмат часу, больш за стагоддзе няма самога дзеда Паўла, а мянушка існуе і ў нашыя дні.

На пачатку прозвішчы з’яўляліся ў феадалаў, затым у сялянаў. Пасля адмены прыгоннага права ва ўрадзе Расіі, у склад якой уваходзіла і Беларусь, паўстала вельмі складаная задача – узнагародзіць былых прыгонных прозвішчамі. Гэта значыць, даць ім тое, што нядаўна лічылася прывілеем выключна верхніх слаёў грамадства. Бадай, адсюль і бярэ свой пачатак гісторыя прозвішча ў Беларусі. Многія людзі рана ці позна задаюцца пытаннем пра паходжанне свайго прозвішча, бо заўсёды цікава даведацца, кім былі твае продкі. Такое пытанне ўзнікла і ў мяне, але знайсці адказ было сапраўды складана. Шмат даведнікаў было прагледжана, шмат архіваў было паднята, але ніякага выніку гэта не дала. Тады я вырашыла звярнуцца да слоўнікаў. Не паверыце, але менавіта там я адшукала адказ. Дапамог мне польскі слоўнік, дзе безасабістых цяжжасцяў знайшлося слова «Відук». Раней нават уявіць сабе не магла, што прозвішча маім продкам далі за падабенства з дзікарослай кветкай мак-самасейка, але крыніцы сведчаць менавіта пра гэта.

Наперадзе мяне чакаў не менш цікавы занятак – генеалагічнае дрэва. Стваралі мы яго ўсёй сям’ёй,

абыякавы да гэтай справы не было. Нават бацька, які звычайна зацікаўлены толькі сваёй працай, адклаў убок іншыя заняткі. Пакуль што падрабязна вывучана толькі галіна бацькі, але і гэта добры вынік. Калі ўлічыць, што на пачатку працы дрэва мела некалькі яблыкаў – з імёнамі нашай сям’і і імёнамі бабуляў і дзядуляў. Іншымі словамі, род быў даследаваны толькі да трэцяга калена. Зараз жа па бацькоўскай лініі мне вядома шэсць каленаў, а гэта ж ужо ўдвая больш. Далей мы вырашылі скласці сваю карту Гродзеншчыны, на якой адлюстравалі выключна месцы нараджэння сваіх продкаў. Па ёй можна расказаць рассяленне нашых прадзедаў, а самае галоўнае, яна з’яўляецца добрым дапаможнікам у вырашэнні яшчэ аднаго пытання. Мой дзядзька зацікавіўся могілкамі нашых продкаў. І што самае цікавае, яму ўдалося знайсці практычна ўсе пахаванні. Над некаторымі стаяць старыя дубовыя крыжы, над некаторымі – старажытныя каменныя, высечаныя надпісы на якіх змаглі разабраць з вялікай цяжжасцю, а некаторыя могілкі ўвогуле пазначыць было цяжка.

Далей неабходна заняцца вывучэннем матулінай галіны, бо аднойчы ў мае рукі патрапіў стары, па-

жоўкы фотаздымак, на якім як жывыя стаяць мае прапрадзядуля з прапрабабуляй. Самае галоўнае, што фотаздымак зроблены ў Маскве, дзядуля апрануты ў форму царскіх часоў, а бабуля – у доўгую прыгожую сукенку, дазволіць якую ў той час мог сабе не кожны. Спадзяюся, што вывучаць лінію матулі будзе трохі лягчэй.

Кожны з нас можа шмат расказаць пра Спартака і Сцяпана Разіна, але не кожны можа расказаць гісторыю свайго роду. Тым не менш, менавіта гісторыя кожнага з нас адлюстроўвае пэўны час. А таму з’яўляецца набыткам грамадства, каштоўным гістарычным сведчаннем тых жыццёвых зрухаў, якія ёсць скрозь, дзе жыве чалавек. Раней я амаль не спадзявалася адчысціць гісторыю свайго роду ад гістарычнага пылу, папросту лічыла гэта немагчымым. Але толькі пасля таго, як сама прайшла ўвесь шлях пошукаў свайго радаводу, магу смела сказаць, што няма нічога немагчымага. І толькі пасля такога складанага шляху, адчуваю, што цяпер я сапраўды часцінка цудоўнага роду Відукоў.

Аксана ВІДУК,
г. Мар’іна Горка

3 нагоды публікацыі

Яшчэ пра Абознага

Нядаўна ў «Краязнаўчай газеце» быў змешчаны найцікавейшы артыкул, прысвечаны апошняму вялікаму літоўскаму абознаму Каралю Прозару. Але ў матэрыяле, на жаль, дапушчаны шэраг памылак, таму хацеў бы зрабіць удакладненні.

Па-першае, наўрад ці можна казаць пра «актыўны ўдзел у вайне 1812 г.», не зважаючы, што Прозар падтрымаў Напалеона, выступіў у Смаленску ад імя гараджанаў з удзячнай прамовай да французскага імператара ды ўвайшоў у Часовы ўрад ВКЛ.

Па-другое, Прозар не «спрабаваў» узначаліць паўстанне 1830 – 1831 гг., хоць яму і прапаноўвалі пасаду галавы паўстанцкага ўраду Рэчыцкага, Мазырскага і Оўруцкага паветаў, а ў пахаванні Людвікі Канстанцыі ў 1965 г. былі знойдзеныя «мяцежныя» манеты 1831 г., пакладзеныя туды мужам, пра што ён сам, паводле Юзафа Антонія Ролле, згадваў у сваіх запісах. Апошняе сведчыць хіба пра спачуванне паўстанню і пэўныя сувязі з яго ўдзельнікамі. Абозны адмовіўся ад прапановы, спаслаўшыся на слабасць здароўя (смерць жонкі моцна да яго спрычынілася) і негатыўнае стаўленне да гэтага сыноў Юзафа і Уладзіслава.

К. Прозар памёр не ў 1840 (у Аляксандра Ельскага ў «Słownik geograficzny…» – наогул 1833!), а ў 1841 годзе, пра што маем запіс у метрычных кнігах Астраглядаўскага парафіяльнага касцёла Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі, пераемнікам якога сёння ёсць касцёл у Хойніках з тым жа тытулам (НГАБ у Мінску. Ф. 1089. Воп. 1. А. з. 3. А. 10 адв.). Такая ж памылковая дата фігуруе і ў артыкуле Чэслава Пяткевіча, і ў кнізе Марыяна Дубецкага, адкуль першы запазычыў цытату аб смерці абознага.

Нарэшце, сядзібны дом, пра які распавядаецца ў другой частцы публікацыі, пабудаваны прыкладна ў 1912 г. купцом Андрэем Міхайлавічам Аўраамавым, што засведчана адпаведнай лічбай і ініцыяламі ўладальніка на фасадзе будынка і на пілонах уязной брамы. Прозары

жылі ў сціплым драўляным доме ў раёне «Замку» (сучасная вуліца У.В. Жыляка), а гэта прыкладна за два кіламетры ад будучага купецкага. Яшчэ ў іх быў ампіровы мураваны палац у Астраглядах.

Каментар да карціны Ф. Смуглевіча (надрукаваная ў «КГ», № 30): у цэнтры медальён з партрэтаў нябожчыка бацькі – віцебскага ваяводы Юзафа Прозара, побач злева Караль прамаўляе верш Францішка Карпінскага, па другі бок партрэта брат Ігнацы і жонка Людвіка Канстанцыя, каля яе дачка Марыяна, злева сын Юзаф (паказаны старэйшым, бо нарадзіўся ў год напісання карціны, і яго давалося б трымаць на руках у пялюшках), крайні злева швагер Францішак Букаты, побач швагер Станіслаў Ельскі.

Сяргей БЕЛЬСКИ,
г. Хойнікі

Прыемна цяпер пісаць гэты артыкул ды папіваць, не спяшаючыся, цёплую каву, бо і нядаўня сустрэча, пра якую хачу расказаць, была вельмі ўтульнай і жывой. А расказаць хачу пра сям'ю ленинградскіх (цяпер ужо бярозаўскіх) мастакоў, пра іх жыццё, пра лёс. Гэта не проста мастакі – яны сапраўдныя майстры, якія робяць творы і на паперы, і з шкла. Людміла Міхайлаўна Мяжкова і Уладзімір Сямёнавіч Мурашвер – члены Саюза мастакоў СССР з 1964 года, заслужаныя дзеячы мастацтваў Беларусі. Яны ўзнагароджаныя срэбнымі медалямі Акадэміі мастацтваў СССР, а Уладзімір Сямёнавіч з 2009 года з'яўляецца ганаровым членам Расійскай Акадэміі мастацтваў. Цяпер яны на заслужаным адпачынку.

Уладзімір Сямёнавіч расказвае:

– Нарадзіўся я ў маленькім гарадку Ананьева Адэскай вобласці. У сям'і нас было чацвёрта. Паколькі матуля мая працавала ў ананьеўскім дзіцячым доме настаўніцай, вучыўся там і я. Бацькі ў мяне абодва настаўнікі. Дыяпазон ведаў у іх быў шырокі. Калі пачалася вайна, мне было 11 гадоў. Бацька тады ўладкаваўся ў знішчальны батальён. А наш дзед эвакуіраваў на Паўночны Каўказ, таму мы ўсе разам з матуляй перабраліся туды. А тата застаўся ў Ананьева. Пасля ён пачаў лічыцца зніклым без вестак.

Ведаеш, што ў час вайны антысэмітызм узмацніўся і гэты па-свойму ўскладняла стасункі людзей. І мы вымушаны былі ўтойвацца, што сям'я ў нас яўрэйская. Потым мы пераехалі ў Ташкент. Уладкаваліся там... У школе я вучыўся дрэнна, шмат чаго не разумеў, ды і аб якой вучобе магла ісці размова, калі была вайна, ежы не хапала – і амаль усе думкі займала жаданне што з'есці? Да таго ж мне цяжка давалася матэматыка. Пасля школы я вучыўся ў мастацкім тэхнікуме імя П.П. Бянькова, яшчэ год прабываў у Ташкенце – працаваў і зарабляў грошы, каб паступіць у Ленінград. У мяне была даўняя мара паступіць у мастацкую акадэмію... Але туды я не прайшоў з-за адзнакаў. Хацеў ужо ехаць назад, але сустрэў свайго былога таварыша з Ташкента, які вучыўся ў Ленінградскім вышэйшым прамысловым вучылішчы імя Мухінай. Ён і паклікаў мяне паступаць туды на спецыяльнасць керамікі і шкла. Я спачатку вагаўся, думаў: «Ну што я пра шкло ведаю? Нічога!». Аднак паразважаў і вырашыў: правучуся з год і паспрабую перапаступіць ў акадэмію.

– Але ж не перапаступілі?

– Так. Адвучыўся і вырашыў, што можна і тут застацца. Да таго ж з Людмілай там пазнаёміўся. На другім курсе ажаніліся, а ўжо на трэцім у нас з'явілася немаўлятка. Правучыліся мы ў вучылішчы 6 гадоў, а пасля нас накіравалі на шклозавод «Нёман» у Бярозаўку.

– Людміла Міхайлаўна нарадзілася і жыла ў Ленінградзе?

– Так. Гэта мая Радзіма, – адказала Людміла Міхайлаўна. – Тут і блакаду перажыла... З дзяцінства яна, мусіць, больш за ўсё і запомнілася – такое калі і захочаш, дык не забудзеш. Да вайны закончыла

4 класы, пасля давялося наганяць тое, што прапусціла. Каб паступіць у інстытут, трэба было сярэдне-спецыяльную ўстанову закончыць, бо там больш практыкі давалі. Вось я і вучылася спачатку ў мастацкім вучылішчы. А потым паступіла ў мухінскі інстытут.

– А з чаго Вы пачаліся як мастак?

ра панавала на шклозаводзе, як прынялі вас тут?

У.С.: Мы прыехалі сюды ў 1959 годзе. Ведаеш, што гэта за час – у мастацтве панавалі стыль, які называлі «сталінскім ампірам». Уся гэтая велічнасць, пампезны фасад (псеўдакласіцызм) – усё скіроўвалася, каб падкрэсліць веліч улады. І мы прыйшлі, каб змагацца з гэтым.

Ленінградскі дуэт на бярозаўскіх прасторах,

ці

Гісторыя і жыццё праз призму мастацтва

Л.М.: Вельмі проста – душа да гэтага ляжала. Я спачатку ў індустрыяльны тэхнікум паступіла, ды зразумела, што тое не маё.

– А ці памятаеце Бярозаўку, што сустрэла і прыняла вас? Што было ў ёй адметнага, характэрнага?

Л.М.: Цяпер гэта горад, а тады ж была сапраўдная вёска. Помню, як мы дабіраліся сюды па каменнях і як нас трэсла. Жыць не было дзе. На першы час далі два пакоі, а калі пабудавалі першы шматпавярховы дом, то далі асобную кватэру. Цікава, што ахвотнікаў засляціца ў ім амаль не было: хай гэта сёння смешна гучыць, але людзі баяліся, што ў кватэрах газ, туалеты... «Як гэта, туалет у хаце?!» – здзіўляліся яны. А мы з вялікага гораду, мы не спужаліся, таму ў нейкай ступені пашанцавала.

У.С.: А мне тут адразу кінуліся ў вочы патрыярхальныя стасункі. Прыкладам, павага да старэйшых: ідзе па вуліцы, а з табой дзеці вітаюцца. У Ленінградзе ты амаль нікога не ведаеш – людзей шмат. А тут утульна і неяк камерна. Да таго ж, у Бярозаўцы жыло шмат палякаў. Гэта, як правіла, людзі з пэўным узроўнем гонару і нацыянальнай самасвядомасці. Менавіта польскае насельніцтва, на мой погляд, надала адметны колер і агульную культуру гэтаму мястэчку. Назаву хаця б Івана Станіслававіча Бартосіка, майстра, з якім мы працавалі. Калі б не ён, многія працы проста б не атрымаліся.

– Але ж і сам завод – гэта ж таксама асобны горад. Якая атмасфе-

рам трэба было прыстасавання да супраціўлення майстроў і кіраўніцтва, бо стваралі тое, да чаго яны не прывыклі, што ішло зусім у процілеглы бок ад іх ўяўленняў аб прыгожым. На кожны завод тады накіроўвалі групу мастакоў, каб у

прадпрыемства быў свой твар. Нас было восем чалавек – чатыры мастакі з Ленінграда, два з Эстоніі, а потым двух мастакоў далучыў і Мінск. Нам, дарэчы, пашанцавала, што мы працавалі з мастакамі з Эстоніі, бо лічылася, што на Захадзе культура формы традыцыйна была вышэйшая.

Трэба адзначыць яшчэ адзін важны момант: мы не маглі даць сабе поўную свабоду ў дзеяннях. У кожнага завода быў свой план валавай прадукцыі, які мы ўсе павінны былі выконваць у пэўныя тэрміны, гэта значыць – хутка. Завод быў наладжаны на колькасць, што ў пэўнай ступені разбэсціла майстроў. А мы хацелі паказаць, на што здольныя і на што здольныя нашыя майстры... Ты можаш думаць аб сучаснасці, аб ідэях, але калі ты не выконваеш план – на сваім месцы ты сядзець не будзеш. Таму мы былі вымушаны

ісці на кампраміс. Вядома, акрамя асноўнай нашай працы мы ўдзельнічалі ў адмысловых выстаўках і кірмашах. Там нас найперш вылучала разнастайнасць дымчатага, рознакаляровага шкла – гэта наша выдумка. За што мелі розныя ўзнагароды.

Пасля Уладзімір Сямёнавіч прынёс вялікую папку – яго партфолія, на падставе якога атрымаў званне ганаровага члена Акадэміі мастацтваў Расіі. Там былі акуратна раскладзеныя фотаздымкі працаў. Іх тэмы і вобразы самыя розныя – ад гісторыі да сучаснасці.

– Адкуль прыходзіць да вас ідэі?

У.М.: І ў шкле, і ў малюнках маё жыццё, я маляваў заўсёды: у метро, калі глядзеў тэлевізар, пакуль героі размаўлялі, я накідваў на паперу іх вобразы... Мне падабаюцца характарныя вобразы.

Л.М.: Трэба мець сваё бачанне, адчуванне рэчаў, прыроды, як яе можна выявіць у шкле. Дапамагае літаратура... Раней яшчэ праходзілі мастацкія саветы ў Маскве, куды з'язджаліся таленавітыя людзі з усяго Савецкага Саюза. Мы назіралі, дзяліліся досведам, бралі нешта новае. Выпісвалі часопісы. Адзіны «імартны», які нам дазвалялі выпісваць – чэшскі «Glass Review»... Вось яго чыталі. Гэта нам дапамагала.

– А калі б праходзіла выстаўка вашых працаў, якое музыкальнае суправаджэнне скарысталі б?

У.С.: Класіка. Я музыку наогул люблю. Джаз вось зразумець спрабую. Гэта ж амерыканская класіка – адлюстраванне іх грамадскага жыцця, дэмакратычных адносінаў. А яшчэ... Ну, мабыць гэта прагучыць вельмі велічна, але ж я слухаю Баха – «Жарсці па Іаану», «... па Мацвее», «Рэквіем» Моцарта. Але больш, мабыць, люблю слухаць вершы ў выкананні. Вельмі люблю Буціна.

Л.М.: Не ведаю (смяецца). Мы ж мастакі, а не музыканты. Мабыць, нешта лёгкае, прыгожае. Моцарт напрыклад. Вось да працаў Уладзіміра больш Бах, вядома, падыходзіць. А я лірык.

У.С.: У мяне ёсць адна праца, «Моцы Ямныя», якая асацыіруецца ў мяне толькі з Вагнерам. Так і хочацца яго ноткі туды ўпісаць!

У канцы размовы я даведалася, што Уладзімір Сямёнавіч акрамя мастацтва захапляецца валеяболам. Акрамя таго, з бярозаўскімі дзецьмі займаўся ў мастацкай студыі. Але гэта заслугоўвае асобнай тэмы. Дарэчы, 10 верасня ў Лідзе адкрылася сумесная выстаўка Уладзіміра Сямёнавіча і Людмілы Міхайлаўны, якая называецца «Дуэт».

– Ведаеш, што такое дуэт? – спытаў Уладзімір Сямёнавіч, калі мы глядзелі фотаздымак яго шкляных анёлаў (праца так і называецца – «Дуэт»). – Гэта калі, напрыклад, людзі спяваюць разам і ў іх як быццам вырастаюць крылы.

Развітвацца з гэтымі незвычайнымі людзьмі, па праўдзе кажучы, не хацелася, хацелася слухаць і спасцігаць цікавыя веды. Але час быў позна, усё прыемнае некалі заканчваецца. ...Ды і каву сваю я ўжо дапіла.

Аксана ЗАДАРОЖЫНА,
студэнтка Інстытута
журналістыкі БДУ
На фота аўтара:

мастакі са сваёй працай «Дуэт»

Традыцыі і сучаснасць

Пяцёрка тузінаў – а вынік?

«Прэм'ер тузін'-2009», Мн., 2010, West records

Яшчэ пяць гадоў таму, у снежні 2005-га, я аналізаваў у газеце «Голас Радзімы» першую складанку музычных шлягераў, выдадзеную паводле вынікаў хіт-параду «Тузін хітоў», і, натуральна, не мог не падзівіцца маштабнасці, надзённасці, пільнасці праекту: «За сорок (на той час) этапаў назапасілася столькі яркіх песень, што акрамя 12 залатых шлягераў (ад мінскіх «Крамы» і «Partyzone», бярозаўскага «:B:N:», гродзенскай «Айшы») дыск уключыў у фармаце mp3 яшчэ 30 небанальных твораў, якія менш вылузваліся на слых інтэрнэт-меламанаў, але дасягалі вяршыняў плебісцыту: медыявальная музыка «Старога Ольсы», мелодычныя блюзы «P.L.A.N.», модныя хіп-хопавыя замесы «IQ48», няўрымслівы панк-рок «Нэйра Дзюбеля» і «Жыгімонта Вазы», традыцыйная эстрада Ірыны Дарафеевай і Стэфана ды нават класічныя традыцыі «Самерата»...».

Па шчырасці, ніякіх структурных зменаў у праекце не адбылося: 12 мега-топаў + 30 бягучых усплэскаў творчай удачы. Толькі раней у гэтых лічбах выразна чуўся водгук на тое, аб чым цягам году пераважаў меляманскі розгалас, а цяпер...

Вось і прыгадваю ўражанні мінулага года. Двойчы выступаў у сталіцы бярозаўскі гурт «:B:N:» і абодва разы з аншлагам. Першы раз была звыклая прэзентацыя перавыдання дэбютніка «Не трывай!» у клубе «Reactor». А потым было святкаванне 10-годдзя гурта, на якім трашчаў па швах ад перапоўненасці новы «R-Club». І такі вярхал усчынілі не выпадковыя маргіналы, якіх заманіў танны PR ці ўзмоцненая рэклама, а надзвычай актыўны люд, які падпяваў на канцэрце ўлюбёныя песні, актыўна зазіраў у музычны кіёск, скупляючы і новыя выданні сваіх улюбёнцаў, і ўсялякую іншую беларускую музыку, якую там

можна было слухануць на плэеры.

А яшчэ з падзеяў мінулага году ўспамінаюцца прэзентацыі шостага альбому гурта «P.L.A.N.» – «У пошуках страчанага». Уражвалі яны не толькі мелодычнымі песнямі, але і колькасцю сваёй. І гэта былі выступы надзвычай розныя – ад акустычных у розных офісах ды маленькіх клубах да маштабных фестывальных сценаў у Львове, Чарнігаве і к/з «Мінск». За год «P.L.A.N.» аб'ехаў усю краіну з канцэртамі (Брэст, Гомель, Віцебск, Наваполацк, Ма-

гілёў, Бярозаўка, Смалявічы, Вілейка)... Нямала спрэчак у інтэрнэце было пра тую ж «Песню случчака» альбо неверагодна «пушыстыя» плясанаўскія кавэры на расійскую песенную класіку, на заходнія супер-хіты, на ўкраінскія суперахіты (напрыканцы года некаторыя з іх трапілі і на выдатны CD «Беларускі глобус» побач з кавэрамі сучасных куміраў «Крама», «Neuro Dubel», «Party-zone», «Мутнае вока», «IQ48»).

Ну а як не ўзгадаць леташнія фестывальныя поспехі беларускага року! Колькі адкрыццяў было ў Чарнігаве на «BeFree»! Былі і перамогі гродзенскага гурта «PlustaLusta» і магілёўскіх «Глюкаў» на «БАСовішчы» 2009-га! Абодва выдалі «каркаломныя» альбомы, прычым другі з названых паспеў разваліцца перад выходам свайго «Ідыятызму»... Бясконцыя гутаркі пра гэта ўвесь 2009 год бянтэжылі беларускі інтэрнэт і музычную прэсу, уздымаючы процьму надзённых пытанняў.

Ніякіх адказаў на тых пытанні складанка «Прэм'ер тузін» № 5 не дае, а на CD няма ні «Глюкаў», ні «PlustaLusta», ні «P.L.A.N.», ні «:B:N:». Няма нават тых, хто прэтэндуе на званне бэнд №1 у розных плынях беларускага року: «N.R.M.», «Крама», «Znich», «Уліс» і г.д., хоць яны таксама не маўчалі.

З аднымі «Тузін хітоў» пасварыўся, другіх не прымае з-за нейкіх тактычных меркаванняў, а слухачу застаецца толькі верыць у магчымасць аб'ектыўнага выбару – ты галасуеш, а яны падлічваюць. У выніку ўсе размаўляюць пра адно, а як даходзіць да выбараў, галасуюць за нешта іншае, патаемнае.

Праўда, не скажу, што «Тузін» №5 такі ўжо цалкам нягеглы. (Нічаво сібе слухняк.) Калі няма «N.R.M.», дык ёсць жа Лявон Вольскі, які з Уладзімірам Пугачам («J_Morс») стварыў сумесны праект «Такога няма нідзе». А пра яго амаль год не змаўкаюць пагалоскі. Знайшоў я ў mp3 і адну песеньку таямнічага праекта «Крывакрыж», да якога чамусьці цягнула. Нарэшце паслухаў, каб вызначыцца, ці шукаць іхні паўнафарматны альбом «Гімны вайны». Дый увогуле, з 42 хітоў знойдзе слухач і нямала іншых традыцыйна прывабных імёнаў (Вайцюшкевіч, Камоцкі, Несцяранка, «Палац», «Neuro Dubel»). А колькі новых імёнаў («Djum», «Da! Бл...», «Авана», «Glofira»).... Бы падманлівая спадзяванка на будучыню, каб слухач, як у іх кажучь, «не ствараў сабе трывалых куміраў». А мо знойдзе акурат трывалых?

Абы хапіла настойлівасці дабрацца да іх праз «скарбонку» падноўленай старызны кшталту «Белы снег» Паплаўскай і Ціхановіча, пад якую яшчэ маю маму на пенсію праважалі, ці нэамаргіналаў «Dzed», «Остап Бендер», «Жнюв», «Crimsonland», якія так закранулі музычную публіку, што ніякай пагалоскі пра іх не ўзнікла за год.

Вітайт **МАРТЫНЕНКА**,
музычны крытык

(Працяг. Пачатак у №№ 30–34)

Д

Дамуці – вёска за 38 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 7 км на поўдзень ад Лынтупаў. Вядомая з 1790 года. З 1843 года была ў Лынтупскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні, належала Юрыю Бішэўскаму. Назва паходзіць ад славянскай асновы «дом» – «хата», «жылая пабудова». Вядомым мядзельскім краязнаўцам Іванам Драўніцкім запісаная легенда пра паходжанне назвы вёскі ад выразу «Dama mutis», што азначае «жанчына-маці» – так называлі каралеўну Бону Сфорцу, маці караля Жыгімонта Аўгуста.

Данеўцы – вёска за 21 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 18 км на паўднёвы ўсход ад Лынтупаў. Вядомая з пачатку XX стагоддзя. Верагодна, назва паходзіць ад імя *Дань*, якое з'яўляецца формай кананічнага імя *Данііл (Даніла)*, у літоўскай мове *Danus*, што азначае «суддзя Божы». Гэта падказваюць прозвішчы *Дань*, *Данькоў*, якія сустракаюцца на Пастаўшчыне. Нельга выключыць і паходжанне назвы ад слова «даніна» – натуральны або грашовы падатак, які ў старажытныя і сярэднія вякі збіраўся князем, феодалам з падданных. Такім чынам, назва вёскі падкрэслівае залежнае становішча яе жыхароў ад уладальнікаў.

Даравое – вёска за 35 км на ўсход ад Паставаў, за 10 км на паўднёвы ўсход ад Дунілавічаў. Вядомая з 1781 года як сяло ў Дунілавіцкім маентку, у 1861 – як вёска Дарава. У 1873 годзе была ў Норуцкай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні. Верагодна, назва паходзіць ад славянскага «дарыць» і адлюстравала факт пераходу паселішча ў якасці падарунка, «у дар», да новага ўладальніка.

Дашкі (1) – вёска за 20 км на ўсход ад Паставаў, за 6 км на паўднёвы захад ад Варапаева. Вядомая з 1905 года як вёска і засценак у Лучайскай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад беларускага слова «дах» у значэнні «хата», «жыллё», «прытулак». Запазычаная з нямецкай мовы, дзе «Dach» – страх. Назва «Дашкі» даволі распаўсюджаная на Беларусі. У Пастаўскім раёне ёсць аж пяць такіх вёсак. Ад гэтай асновы ўтвораная і назва вёскі Дашчынкі. На Пастаўшчыне распаўсюджаныя прозвішчы *Дашкевіч*, *Дашчынскі*.

Дашкі (2) – вёска за 6 км на ўсход ад Паставаў. У 1873 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні, належала Тызенгаўзу. Паходжанне назвы гл. *Дашкі (1)*.

Дашкі (3) – вёска за 5 км на захад ад Паставаў. Паходжанне назвы гл. *Дашкі (1)*.

Дашкі Вялікія – вёска за 14 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 9 км на паўднёвы ўсход ад Камаў. Паходжанне назвы гл. *Дашкі (1)*.

Дашкі Малыя – вёска за 2 км на захад ад вёскі Дашкі Вялікія. Паходжанне назвы гл. *Дашкі (1)*.

Дашчынкі – вёска ў Навасёлкаўскім сельсавеце. У пачатку XX стагоддзя была ў Манькавіцкай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад беларускага слова «дах» у значэнні «хата», «жыллё», «прытулак». На Пастаўшчыне распаўсюджаныя прозвішчы *Дашкевіч*, *Дашчынскі*.

Дварчаны (1) – вёска за 6 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 1,5 км на паўночны захад ад возера Світа. Назва паходзіць ад славянскай асновы «двор» у значэнні «маёнтак, памесце». Мясцовая легенда расказвае пра тое, што на месцы вёскі стаяў калісці панскі двор, яго ўладальнік быў злым і жорсткім гаспадаром. За гэта яго і празвалі «чорным» (папольску «чарны»), а маёнтак сталі зваць «двор чорны». З часам назва паступова змянілася і ператварылася ў Дварчаны.

Дварчаны (2) – вёска за 38 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 5 км на паўднёвы захад ад Лынтупаў. Вядомая з пачатку XX стагоддзя як цэнтр Дварчанскай сельскай акругі Лынтупскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. У 1905 годзе тут знаходзіўся флігель і вадзяны млын Бішэўскага. Паходжанне назвы гл. *Дварчаны (1)*.

(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Дземяшы – вёска за 23 км на ўсход ад Паставаў, за 6 км на захад ад Варапаева. Вядомая з 1905 года як вёска і выселкі ў Лучайскай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні. Назва патранімічная, паходзіць ад імя *Дземяш*, якое з'яўляецца мясцовай формай імя *Дзям'ян* (кананічнае – *Даміян*, што азначае «які належыць багіні Даміні»). У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы *Дземяшонак*, *Дземяшкевіч*, *Дземянець*, *Дзямчук*.

Дзеравянкi – вёска за 8 км на поўдзень ад Паставаў на ўсходнім беразе возера Доўжа. Вядомая з 1873 года як уладанне Тызенгаўза ў Манькавіцкай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад прозвішча мясцовых жыхароў *Дзеравянкаў*, утворанага ад славянскага слова «*дзярэня*» – «ралля, месца, расчышчанае ў лесе пад земляробства, зямельны надзел, хутар». Можна меркаваць, што «*дзеравянка*» – гэта чалавек, які займаўся расчыткай лесу пад раллю. Зараз гэтае прозвішча – адно з самых распаўсюджаных на Пастаўшчыне.

Дзеткава (Дзедкава) – вёска за 15 км на поўнач ад Паставаў каля ракі Лучайкі. У 1873 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні, належала Тызенгаўзу. Можна меркаваць, што назва ўтварылася ад той жа старажытнаславянскай асновы «*дзет*», што і «*дзядзінец*» – так у даўнія часы называлася ўмацаванае месца паселішча. Пакуль што рэшткаў старажытных умацаванняў каля вёскі не выяўлена, аднак тое, што яна знаходзіцца ў месцы злучэння дзвюх у мінулым суднаходных рэк (Мядзелка і Лучайка), дзе трэба было мець астрог для кантролю за водным транспартным шляхам, робіць прапанаваную версію доволі прывабнай.

Дзядзенкі Горныя – вёска за 32 км на ўсход ад Паставаў, за 8 км на ўсход ад Дунілавічаў. Назва паходзіць са славянскіх моваў. У польскай «*dziad*» мае значэнні «дзед, стары» і «бедны, незаможны». Адсюль, Дзядзенкі – гэта паселішча беднякоў. Прыметнік «Горныя» падкрэслівае геаграфічна вышэйшае размяшчэнне вёскі («*па гары*») ў параўнанні з суседнімі Дзядзенкамі Дольнымі, якія ляжаць у нізіне («*па долу*»).

Дзядзенкі Дольныя – вёска за 1 км на поўнач ад вёскі Дзядзенкі Горныя. Тлумачэнне назвы гл. *Дзядзенкі Горныя*.

Дзёўгуны – вёска за 22 км на захад ад Паставаў, за 14 км на паўночны ўсход ад Лынтупаў. Вядомая з 1821 года. Назва паходзіць, верагодна, з балцкіх моваў. У літоўскай «*dievas*» азначае «Бог, Гасподзь», «*dievukas*» – «бажок, кумір»; слова «*kunyti*» мае значэнне «ўвасабляцца, ператварацца». З гэтага вынікае, што «*дзёўгун*» («*dievas kunyti*») – увасабленне Бога. Так маглі называць жрацоў-вайдалотаў, а на месцы сучаснай вёскі маглі знаходзіцца капішча або свяцілішча. Гэта пацвярджаецца і старажытным гарадзішчам, што ўзвышаецца ў цэнтры Дзёўгунаў.

Дзёўгуцішкі – вёска за 37 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 3,5 км на паўднёвы захад ад Лынтупаў. Назва паходзіць ад літоўскага прозвішча *Дзёўгуць*, у аснове якога «*dievas*», што азначае «Бог, Гасподзь». Прозвішча *Дзёўгуць* пашыранае на Пастаўшчыне.

Доўжа – вёска за 8 км на поўдзень ад Паставаў каля возера Доўжа. Вядомая з 1861 года як маёнтак Тызенгаўза. У 1905 годзе – фальварак Пшаздзецкіх. Вёска атрымала сваё найменне ад возера. Назва славянская і сведчыць пра адметнасць гэтага вадаёма – яго *даўжыню*. Сапраўды, маючы найбольшую шырыню ўсяго 0,42 км, яго даўжыня налічвае 4,89 км. Канчатак «-жа» ў назве ўзмацняе адметную ўласцівасць возера.

Драбышы – вёска за 6 км на захад ад Паставаў. Назва паходзіць ад мянушкі-прозвішча *Драбыш*, якое мае значнае распаўсюджанне на Пастаўшчыне. Само прозвішча, верагодна, паходзіць ад асновы «*дробны*», што значыць «невялікі, маларослы». Такую мянушку меў нехта з першыхыхароў вёскі. У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы *Драбыш*, *Драбовіч*, *Драбат*.

Драздоўшчына – вёска за 29 км на ўсход ад Паставаў, за 4 км на ўсход ад Дунілавічаў. У 1873 годзе была ў Норуцкай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні. Назва вёскі ўтварылася ад наймення ўрочышча, дзе вадзілася многа *драздоў* – лясных птушак атрада вераб'іных. У Пастаўскім раёне ёсць прозвішчы *Дрозд*, *Драздоў*, *Драздовіч*.

Дразды – вёска за 33 км на ўсход ад Паставаў, за 8 км на ўсход ад Дунілавічаў. У 1873 годзе была ў Норуцкай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні. Іншая назва – Драздоўшчына. Тлумачэнне назвы гл. *Драздоўшчына*.

Дубрава – вёска за 22 км на паўночны ўсход ад Паставаў каля ракі Паловіцы. Вядомая з 1873 года як уладанне Тызенгаўза ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні. Назва адлюстроўвае асаблівасці расліннасці ў ваколіцах вёскі: *дубрава* – дубовы гай. У Пастаўскім раёне ёсць прозвішча *Дуброўскі*. (Іншы погляд гл. на стар. 1 гэтага нумара нашай газеты. – «КГ»)

(Працяг будзе)

Калекцыянерам, і не толькі

Грыбы з Чырвонай кнігі

Свой грыбны сезон пачаў і выдавецкі цэнтр «Марка», які нядаўна выдаў серыю з пяці марак, прысвечаных грыбам, занесеным у Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь. На марцы № 845 адлюстраваны рагацік песцікавы, № 846 – галавач гіганцкі, № 847 – яжовік каралападобны, № 848 – спарасіс пласціністы, № 849 – паліпорус парасонавы. Мастак марак – Аляксандр Міцянін, дызайн зрабілі Іван Лукін і Ганна Малаш, памер мініяцюраў 26x37 мм, кожная друкавалася ў аркушах па 9 марак і 1 купон. Наклад выпускаў – па 45 тысячаў асобнікаў.

Удзень выхаду марак у абарачэнне на паштамце г. Мінска праводзілася спецыяльнае

Вялікі дзякуй за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП «Белпошта»

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

КРЭСЛА – сядзенне на чатырох ножках са спінкай, від мэблі. Вядомае з сярэднявечча. Гатычныя крэслы – з высокай прамой спінкай, рэнесансныя – упрыгожаныя стрыманай разьбой і тачэннем, барочныя – адмысловых разнастайных формаў з пышной разьбой расліннага характару, пазалотай, аб'ёмнай скурай ці тканінай, часоў класіцызму і ампіру – лёгкія, простых выразных абрысаў, часам з металічнымі накладкамі і інкрустацыяй.

Крэслы са Століншчыны (злева) XIX ст. і Маладзечаншчыны, 1920-я гг.

З канца XIX ст. крэсла пашыранае і ў народным побыце. Крэслы выраблялі звычайна мясцовыя майстры-саматужнікі; аздаблялі прапілоўкай на спінцы, точанымі элементамі, часам – трохгранна выемчатай ці рэльефнай разьбой. Бытавалі і складныя крэслы на X-падобных ножках з рашчэстым сядзеннем і спінкай. У I-й пал. XX ст. папулярнасцю (асабліва ў гарадскім і месцачко-

вым побыце) карысталіся гнутыя, т. зв. венскія, плечыныя з лазы, гарэшніку крэслы. У наш час самаробныя крэслы выпценыя прамысловымі вырабамі.

КУБА (Куба) Людвік (16.4.1863, г. Подзебрадзі, Чэхія – 30.11.1956) – чэшскі этнограф, музыказнавец-фалькларыст, мастак і пісьменнік. Народны мастак Чэхаславакіі (1945). Зрабіў шэраг этнаграфічных экспедыцыяў па славянскіх землях (у 1886 і 1887 гг. быў у Расіі, Беларусі і Украіне), рабіў замалёўкі, запісы народных напеваў. З 1884 г. выдаваў працу «Славянства ў сваіх песнях», дзе акрамя нотных узораў змясціў апісанні мясцовых манераў спеваў, побыту, дэкаратыўна-побытавага мастацтва, замалёўкі сельскіх пабудоваў, касцюмаў, музычных інструментаў, партрэты прадстаўнікоў розных народнасцяў. Л. Куба першы апублікаваў запісы беларускіх 2-галосых песень, даследаваў ладавую своеасаблівасць беларускага музычнага фальклору.

КУБАК, конаўка, кварта – невялікая гліняная, драўляная, металічная, часам лубяная пасудзіна цыліндрычнай, усечана-канічнай або бочкападобнай формы з ручкай. Лакальная назва кухлік. Ёмістасцю звычайна не больш 1 л. Выкарыстоўваўся для піцця вады, квасу, малака і інш. напіткаў. На поўначы Беларусі для трываласці гліняныя кубкі апляталі бяроўтай. Унутраную паверхню медных і латунных лудзілі.

